8

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

DE

MODO OPERANDI REMEDIORUM PHYSICO-MECHANICO,

QUAM

PROPITIO NUMINE DIVINO,

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO,

ACADEMIÆ h. t. PRO-RECTORE ET COLLEGII MEDICI DECANO,

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in Medicina Honoribus & Privilegiis rite ac legitime consequendis,

Publico ac placido Eruditorum Examini subjicit

M. JOHANNES GEORGIUS HERMANNUS,

Ploenensis Holsatus,

ad diem II. Augusti MDCCXVIII. loco horisque consuetis.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

8 cr

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE
REMEDIORUM MODO OPERANDI PHYSICO-MECHANICO.

PROOEMIUM.

QVIcunque non empiricorum more, hoc eſt, temere & confuſe, ſed potius tuto, conſiderate & quadam cum certitudine in artis noſtræ operibus verſari, graveſque ægritudines vel præcavere vel à corpore humano amoliri ſtudet, eum quam maxime quatuor tenere & obſervare oportet. Primo opus eſt, ut corporis afflicti naturam & indolem probe cognitam & perſpectam habeat, utrum ſcilicet debile & infirmum, an robuſtum & validum ſit, qualis ſolidorum æque ac fluidorum ad motum ſit diſpoſitio, & quæ generis nervoſi cum actionibus animalibus, nec non viſcerum, imprimis ventriculi, ſit conſtitutio. Deinde morbi genius & cauſæ, earumque producta, quæ ſymptomata ſunt, curate ac diligenter explorari debent. Tum remedia, quæ ab *Hip-*

pocrate instrumenta artificis, & à *Galeno* manus Dei auxiliatrices vocantur, ad unguem scire oportet, ut statim judicari possit, quænam remediorum genera removendis his causis quam maxime sint accommodata. Denique etiam methodus sive ordo, quo illa prudenter applicari debeant, inquirendus est. Hæc sunt præcipua & palmaria requisita, quæ ad artem dextre & auspicato exercendam scitu sunt necessaria. Quum vero medicus curas & cogitationes suas maxime in eo defixas habere debeat, ut auxiliante natura, quæ sola sæpius ac sua sponte sine medici ope medetur, causas nocentes à corpore propellat, (siquidem sanare nihil aliud est, quam causas morborum per remedia adjuvante natura opprimere) facile apparet, medico laborandum esse, ut omnium remediorum vires ac proprietates plenius ac perquisitius calleat. Ut enim recte docet *Galenus lib. V. de Method. medicamentorum, inquiens, facultates nosse medendi methodum præcedit*; ita profecto dolendum est, multorum simplicium remediorum, quibus quotidie utimur, veras ac genuinas facultates maximam partem adhuc esse incognitas & saltem inter paucissimos constare, quibus elementis vel principiis suam in corpus nostrum operationem exequantur. Neque vero una, sed plures existunt causæ, quod genuinæ remediorum vires plurimis obscuræ & incompertæ sint. Est primo ingens ac pene infinitus remediorum numerus, quibus medicorum vulgus ad medendum utitur, quorum proprietates sigillatim nosse labor propemodum immensus foret. Deinde rarius simplicia, pauca, selectiora, & quæ aliis virtute præcellunt, sed potius ex ingenti farragine consarcinata, & sæpius inepte ac sine ullo delectu commixta in

usum

usum trahuntur, ubi certe singulorum facultates nulla ratione explorari possunt. Accedit, quod effectus, qui remediorum usum sequuntur, nimis plerumque præcipitanter ac temerarie ipsis ac solis remediis tribuant, qui tamen sæpius à natura vel morbi vehementia proficiscuntur. Quam vero arduum ac difficile sit effectus naturæ ac remediorum probe à se invicem distingvere, artis peritiores optime norunt. Perpauci etiam perpendunt, omnium remediorum vires maxime esse relativas, variisque conditionibus limitatas, non absolutas, neque unice à sphæra activitatis suæ, sed simul etiam, ut philosophi loqui amant, à modo receptivitatis sive, quod unum idemque est, à dispositione interna partium & naturæ auxilio dependere. Tandem rari apparent, qui remediorum elementa ac principia, quibus in corpus nostrum agunt, ibique mutationem inferunt, recte intelligunt, id quod præcipue ex ignorantia veræ ac solidioris theoriæ medicæ contingit, si nimirum mechanicæ, physicæ & chymicæ scientiæ non superstructa est. Dici enim vix potest, quas nugas atque ineptias cum veteres tum nonnulli recentiorum, quos inter chymici & Cartesianæ sectæ addicti præcipue nominandi sunt, hac quidem in re explicanda proferre soleant. Quid enim est ineptius, quam ex qualitatibus calidis & frigidis, ex activitate totius substantiæ, ex speciali crasi, textura, syncrasia, vel cum chymicis ex mercurio, sulphure, spiritu, principio irradiativo, lumine remediorum facultates deducere. Neque recentiorum quorundam ex Cartesiana philosophia desumta placita ullius hac in re momenti sunt, dum ex varia particularum figura, situ, structura,

ra, contextu & materiæ æthereæ influxu vel effluxu operationes remediorum derivare volunt; quæ omnia utut penitus negari non possint, quoniam omnes effectus in universa natura à causis mere mechanicis ac proportionatis perficiuntur; sed tamen, quum nec sensibus obviæ sint, nec intellectui pateant, frustra allegantur ejusmodi principia, quæ jure ac merito inter occultas qualitates referuntur. Longe autem obscuriori via mihi incedere videntur, qui omnibus causis physicis externis in corpus nostrum motum, adeoque influxum, qui sine motu concipi non potest, penitus præscindunt, omnesque actiones, mutationes & motus interno cuidam agenti ac moventi principio, quocunque etiam nomine veniat, in acceptis ferunt. At vero qua ratione hoc admisso principio diversissimas remediorum, imo venenorum vires atque effectus, quos in corpora animantium exerunt, explicare eorumque rationem reddere velint, ego quidem non video. Neque hanc hypothesin ulterius hoc loco excutere instituti nostri permittit ratio, sed potius labor noster unice in eo occupatus erit, ut omnia remedia ad pauca genera certasque classes reducamus, simulque breviter & strictim ostendamus, hæc ipsa manifestis simplicissimis causis physicis suam exerere efficaciam, & naturam in sanationis negotio insigniter juvare posse. Quemadmodum enim paucissima dantur morborum genera, & causæ simplicissimæ, ita etiam perpaucæ sunt vires & classes remediorum, quæ ad illos profligandos adhibentur. Atque hoc est, quod in præsenti dissertatione loco speciminis inauguralis præstare apud nos constituimus. Faxit Divinum numen, ut suscepti conatus in nomi-

nis

nis sui gloriam, generis humani salutem & artis nostræ incrementum feliciter & ex voto succedant.

§. I.

QVum medicus in profligandis morbis non alium scopum sibi præfixum habeat, quam ut motus morbosos tollat, vel materiam horum motuum opificem à corpore removeat, facile apparet, omnia remediorum genera ad duas potissimum classes reduci posse, quarum una ea complectitur, quæ motibus morbosis dicata sunt, altera vero ea continet, quæ causas eorum materiales maxime respiciunt. Quemadmodum enim materia, per quam nihil aliud, quam dispositionem corporis ad motum intelligimus, & ipse motus, qui est actio unius corporis in alterum, duo illa sunt universalia naturæ principia, à quibus omnis actio, omnis operatio & effectus in universa rerum natura occurrentes proficiscuntur, indeque rationali modo explicari debent: ita etiam motus & materia illa sunt medicinæ principia, ex quibus non modo vitæ, sanitatis, & conservationis corporis humani fundamentum, sed omnium quoque morborum indoles, causæ, eorumque sanatio & remediorum operationes derivari debent. Jam vero accuratiori facta consideratione deprehendimus, omnes, qui in morbis obvii sunt, motus optime in duas classes dispesci posse, videlicet ad motum solidorum æque ac fluidorum vel nimis auctum vel præter naturam imminutum. Hinc omnia remedia, quæ motibus morbosis in ordinem redigendis dicata sunt, vel debilem & languidum augere atque intende-

re,

re, vel enormem & nimis auctum compescere ac sedare debent. Illa commodissime roborantia, hæc vero sedativa appellari possunt. In pathologicis enim à nobis satis superque ad liquidum perductum est, omnis generis morbos uel motu solidorum aucto, quem Græci σπασμὸν vocant, vel imminuto, quem ἀτονίαν appellant, sua habere incunabula. Quum vero medici officium in eo versetur, & ipsa etiam artis nostræ definitio, quam antiquissimus medicinæ parens, *Hippocrates, Lib. de Flatibus* proponit, id exigat, ut quæ deficiunt, restituantur, & augeantur, & quæ abundant ac modum excedunt, temperentur ac detrahantur, quo motuum & humorum temperies, vitæ ac sanitati amicissima perpetuo conservetur, illud, opinor, in aprico est, duplicis generis dari remedia, quorum quædam spasmos sive universales, ut fit in febribus, sive particulares, qui certas tantummodo partes obsident, sedant & leniunt, quædam vero deperditum robur solidorum rususcitant atque restituunt.

§. II.

Neque vero solum medico incumbit, motus vitæ ac sanitati adversos accommodatis remediis moderari, inque debitum temperamentum reducere, sed etiam eo ipsi respiciendum est, ut materiales causæ, morbosorum motuum effectrices, jugulentur, & a corpore propellantur. Quam ob rem sedulo & cum cura inquirere oportet, quotuplicis generis existant omnes morborum causæ, quibus cognitis cuilibet pronum erit dijudicare, quam apte, apposite & congruenter omnium quoque remediorum facultates in easdem classes distingui possint. Inter omnes autem, qui

qui vel leviſſimam in arte ſalutari operam collocarunt, conſtare arbitramur, omnes morborum cauſas noxiæ aut qualitati aut quantitati eſſe asſignandas, quarum utraque convenientia, & ab ipſa quaſi natura huic ſcopo dicata remedia ſibi vindicat. Quod enim quantitatem attinet, illud, opinor, in confeſſo eſt, ad vitæ & ſanitatis conſervationem non niſi definitam, certoq; pondere ac menſura circumſcriptam fluidorum, quæ a ſolidorum impulſu reguntur, quantitatem eſſe neceſſariam; quæ ſi vel abundantia vel defectu à naturali ſtatu deflectit, varias corporis afflictiones progenerat. Quum itaque materiæ quantitas vel ſupra vel infra modum ſit, hinc duplicis generis reſultant remedia, quæ morboſam quantitatem reſpiciunt, & recepto in ſcholis loquendi more evacuantia ac replentia appellantur. Jam vero ex pathologicis ſatis ſuperque notum eſt, hanc ipſam, quæ quantitate excedit, materiam ratione indolis & mixtionis ſuæ variam eſſe ac diſtinctam, & per diverſa corporis emunctoria eſſe eliminandam. Atque hinc eſt, quod remedia, quæ ad morboſam hanc quantitatem educendam ſpectant, in varias claſſes diſponi posſint. Et hæc ſunt vomitoria, laxantia, purgantia, diaphoretica, ſudorifera, diuretica, ſalivantia, errhina ac ſternutatoria, quorum quælibet noxiam quantitatem pro diverſo ejus reſpectu per idonea emunctoria evacuant. Longe aliter autem ſe res habet, ſi materiæ quantitas in defectu peccat, ſique laudabiles, & qui corpori nutritionem, robur ac vires ſuppeditant, humores deficiunt. Quis enim non videt, hic ea in uſum vocanda eſſe, quæ fractum corporis robur inſtaurant, ac detractos humores reſarciunt. Atque huc referenda eſt univerſa claſſis

 replen-

replentium, qua continentur nutritiva & analeptica, quorum omnium effectus ad vires reparandas & laudabiles ſuccos ingenerandos collineat.

§. III.

Supra dictum eſt, corporis noſtri pasſiones non modo à noxia materiæ quantitate, ſed ab ejus quoque depravata & naturæ inimica qualitate ſuam trahere originem. Hinc illud emergit genus remediorum, quæ depravatæ qualitatis emendationi inſerviunt. Quemadmodum vero non una eſt exſuperantis materiæ indoles, quæ per diverſa emunctoria ejici & exturbari debet: ita etiam variæ dantur nocentium humorum intemperies & qualitates, quarum quævis peculiaria & appropriata remedia deſiderat. Quot igitur pravis humorum qualitatibus corpus obnoxium eſt, tot etiam claſſes remediorum, quæ ad illarum emendationem ſpectant, conſtituendæ ſunt. Si enim corpus nimia laborat ſuccorum crasſitie, ſub qua omnis generis humores tardius per vaſa feruntur, locum obtinent diluentia, quæ materiam ad motum ineptam mobilem reddunt, & ſpiſſis humoribus debitam fluiditatem conciliant. Si tenax & glutinoſa materia in tenuiſſimorum vaſorum anguſtiis fixa atque impacta hæret, & ſuccedentibus a tergo humoribus viam præcludit, operam ac præſidium ferunt aperientia, quæ obſtructiones reſerant, & incarceratos humores vaſis excutiunt. Ubi vero univerſa ſanguinis maſſa acrimoniam induit, quæ fibras ſtimulando & convellendo infeſta eſt, tunc auxilium expectari debet ab emollientibus, quæ acrimoniam leniendo ſolamen ferunt. Ad acidos porro, & corroſivos humores corrigendos faciunt abſorbentia,

quæ

quæ acidum primis præsertim viis infensum infringunt, & nimiam acredinem egregie temperant. Ad refrænandam denique calidam & biliosam qualitatem, quæ sanguinem & humores in præternaturalem motum conjicit, maxime accommodata sunt præcipitantia & refrigerantia, quæ nimium æstum restinguunt, & molestas ebullitiones sufflaminant.

§. IV.

Constitutis sic summis remediorum generibus, quæ partim morbosos motus, partim quantitate vel qualitate nocentem materiam respiciunt, ordinis ratio nobis imperat, ut ad priorem classem revertamur, & paulo pensiculatius inquiramus illa agendi principia, quibus remedia, quæ perversis motibus medentur, instructa sunt. Atque hic primo omnium consideranda veniunt roborantia, quorum classe ea comprehenduntur, quæ fibris elasticis tam carneis quam nervosis vim, robur, ac movendi potentiam fœnerant, quae naturalem earum motum tuentur, vel nimis languentem ac depressum excitant atque erigunt. Qua ratione non modo vitalium humorum circuitum juvant, & militantes pro sanitate excretiones cum necessariis secretionibus promovent, sed etiam aucto fibrarum tono impediunt, quo minus periculosæ humorum stases vel stagnationes progenerentur. Quum autem ex physiologicis cognitum ac perspectum sit, omnes motus, qui in corpore humano celebrantur, partim a fibrarum elatere, partim a sufficiente generosi & subtilissimi sanguinis ac fluidi ex cerebro & nervis influxu gubernari, inde ex facili apparet ratio, quare hujus generis remedia maxime in solidas partes ope-

 rentur,

rentur, & quare ita eſſe debeant comparata, ut ſolidorum augeant elaterem, & majorem temperati ac ſpirituoſi ſanguinis influxum procurent. Prout igitur partes, quæ roboratione egent, a ſe invicem differunt, ita veteres his remediis pro diverſo roborandæ partis reſpectu nomina quoque diverſa impoſuerunt. Si enim capiti robur conciliandum erat, accommodata huic ſcopo remedia vocabant cephalica, ſi debilitatum nervorum genus firmandum, nervina, ſi ſtomacho vigor excitandus, ſtomachica, ſi hepar roborandum, hepatica, ſi lienis debilitati ſuccurrendum, ſplenetica; ſi dejectus inteſtinorum tonus reſtituendus, carminativa, ſi uterus fulciendus, uterina, ſi denique univerſa partium fibroſarum compages ad motum erigenda erat, ac totius corporis vires inſtaurandæ, tonica, confortantia & cordialia ſolebant appellare. Sed venia hac in re concedenda eſt veteribus, qui humorum circuitus ignari tot tamque diverſas roborantium ſpecies excogitarunt. Perſuadebat enim ipſis ætatis ſuæ ſimplicitas, ut firmiter ſtatuerent, certa remedia certis tantummodo partibus dicata eſſe, neque unum idemque remedium per omnes corporis partes ſuam diſpertiri poſſe efficaciam. Nos vero invento humorum circuitu longe meliora edocti, omnes has, quæ a rei anatomicæ inſcitia profluxerunt, diſtinctiones nullo prorſus in numero habemus, easque velut vanas perſuaſiones in totum rejicimus. Quum enim noſtris temporibus fide ſatis liquenti conſtet, omnem humorum maſſam per univerſum corporis ambitum jugi ac perenni motu circumvolvi, eandemque ſanguinis guttam, quæ modo per vaſa capitis ferebatur, brevi poſt

etiam

etiam ad extremos pedum digitos penetrare, jam, puto, in aprico est, omne remediorum genus sanguini associatum per universas corporis partes virtutem suam diffundere, adeo, ut idem remedium, quod capiti fuit præsidio, etiam utero, licet ab eo sit remotissimus, auxilium præstare possit.

§. V.

Instructa igitur sunt roborantia principio partim salino volatili, & acri sulphureo, partim terreo subadstringente, quorum utrumque ejusmodi est, ut eo ad partes roborandas nihil sit accommodatius. Sulphur enim illud subtilissimum & sal volatile, quo roborantia pollent, non modo sanguinem & humores expandunt, & majorem eorum affluxum ad partes invitant, sed etiam fibras blanda irritatione ad constrictionem cient. Accedit deinde elementum terreum & adstringens, quod fibrarum humiditatem imbibendo, poros coarctat, & hac ratione compagem fibrarum tensiorem reddit. Prout vero principium hoc salino sulphureum cum terreo subadstringente elemento variam init societatem, varia etiam exurgit roborantium textura, a qua diversus eorum sapor, diversaque operatio derivanda est. Operantur enim roborantia primo oleo quodam subtili balsamico & resinoso, paulo tamen temperatiori, partibusque gummosis ac terrestribus immerso. Et hic classem ducunt ex gummatibus mastix, thus, succinum, myrrha, ladanum, olibanum, benzoe, storax & tacamahaca. Ex lignis huc referenda sunt lignum aloes, sassafras cum ejus cortice, santalum citrinum. Ex balsamicis hunc censum subeunt balsamum de Copaiva, de Tolu, Peruvia-

ruvianum, quibus tamen omnibus ambra virtute antecellit. Deinde agunt quædam roborantia oleo subtili & fragrante, particulis terreis permixto, quo præcipue ex vegetabilibus gaudent melissa, mentha, origanum, serpillum, thymus, origanum creticum, flores lavendulæ, spicæ, majorana, rosmarinum, mentha saracenica, omnesque sic dictæ herbæ cephalicæ, quæ igni commissæ oleum fundunt subtile & fragrantissimum, cujus ope suam maxime præstant efficaciam. Hunc quoque in numerum ex aromatibus cinnamomum, nucista, macis, caryophylli, cubebæ, cardamomum transferenda sunt. Sunt vero quædam ex roborantibus, quæ oleo valde subtili puro æthereo & fragrante suam perficiunt operationem. Et huc pertinent ex præparatis & compositis olea destillata, ut cinamomi, nucistæ, macis, caryophyllorum, cubebarum, cardamomi, menthæ, melissæ, rosmarini, majoranæ, lavendulæ, calami aromatici, serpilli, chamomillæ Romanæ, essentia succini, spiritus balsami Peruviani, spiritus succini & mastiches bene destillatus, essentia cinamomi, balsamum apoplecticum, balsamum nostrum sic dictum vitæ, & varia elixiria stomachica, ut Michaëlis, elixir vitæ Mynsichti, balsamum embryonum & omnis generis salia volatilia oleosa. His merito etiam accensenda est camphora, quæ nihil aliud est, quam oleum subtile, sed coagulatum, cujus virtus, in quacunque etiam forma exhibeatur, in roborandis partibus vix satis digne deprædicari potest.

§. VI.

Altera roborantium species est, quæ principio gaudet subadstringente & simul amaricante, particulis pau-

paucioribus balſamicis interſperſis, quo in numero maxime ſunt radix caryophyllatæ & ariſtolochiæ, cortex chinæ, chacharillæ, tamariſci, capparum, fraxini, ſuccus catechu, quorum virtus in debellandis intermittentium paroxyſmis eſt ſpectatiſſima. Quod quidem non alia ratione præſtant, niſi quod membranaceas partes, ab hoſtili materia in moleſtas conſtrictiones laceſſitas, vi ſua ſubadſtringente corroborent, & ita impediant, quo minus acris & inimicus humor, qui maxime primis in viis ſtabulatur, has partes ad præternaturales contractiones irritare poſſit. Accedit & hoc, in quo plurimum momenti ſitum eſt, quod hujus generis roborantia particulis ſuis amaricantibus craſſos & viſcidos humores incidant, vaſorum obſtructiones recludant, & hac ratione impeditum ſanguinis & humorum circuitum faciant liberiorem. Ad hanc vero roborantium claſſem merito accedunt ea, quorum mixtionem principum terreum, amaricans, terebinthinæ æmulum ingreditur. Hæc maxime virtutem obtinent vulnerariam, & partium læſarum conſolidationi egregie patrocinantur. Siquidem non modo ſeri ſuperflui, quod conſolidationi adverſatur, excretiones promovent, ſed etiam vi ſua balſamica & adſtringente laceratis partibus ſuam & integritatem & priſtinum robur reſtituunt. Hæc maximam partem regnum vegetabile nobis ſuppeditat, inter quæ præcipue eminent veronica, ſcolopendrium, pyrola, hypericum, millefolium, capillus veneris, marrubium, ſcabioſa, chamædrys, agrimonia, pulmonaria maculoſa, chamæpytis, urtica mortua, conſolida ſaracenica, hepatica, ſanicula, betonica, artemiſia rubra, meliſſa, flores roris-

rorismarini, & chamomillæ vulgaris, quorum virtus in decoctis & extractis est laudatissima.

§. VII.

Roborandi etiam eximia facultate pollent nonnulla ex mineralium regno petita, quæ sulphure inflammabili cum partibus terreis subtilioribus mixto constant, ut ferrum ejusque limatura in tenuissimum pulverem redacta, & puriores mineræ martiales, sicut est hæmatites, qui dum ignem nondum expertus est, copioso adhuc sulphure metallico scatet, & in roborandis relaxatis visceribus medicamentis ex auro desumptis longe est superior. Ejus flores cum sale ammoniaco parati tenuiores ab hæmatite separatas sulphureas partes complectuntur, hinc non modo elegantem croceũ colorem, sed etiam fragrantissimum odorem præ se ferunt, quibus spiritus vini rectificatissimus superfusus, partem sulphuream extrahendo, essentiam mineralem tonicam & roborantem egregiam constituit, cujus usus profecto omnes essentias solares & alia arcana tantopere celebrata chymica longissime exuperat. Splendet etiam ejusmodi virtute roborante sulphur vulgare, purissimum tamen & stillatitium, vel si impurius est, in flores sublimatum, quod prudenter applicatum virtutem purificantem, diaphoreticam, discutientem non alia ratione exercet, quam quod partibus ac visceribus a tono dejectis robur ac tonum restituat. Ad roborantia, quæ fixiori terreo ac tenuiori argillaceo unctuoso principio agunt, spectant ossa, cornua & dentes animantium coctione & evaporatione emollita & in pulverem redacta, cujus generis sunt cornu cervi, ebur, unicornu animale, ungula alcis, dens hippopotami

tami, rhinocerotis, lapis manati, philosophice præparata; it. unicornu fossile, terræ sigillatæ, bolus Armeniæ. Ex mineralibus crystallus & omnes gemmæ præparatæ. Ex animalibus lapis bezoar orientalis & occidentalis, & ex compositis huc referri debent pulveres sic dicti bezoardici & cordiales, ut *Sennerti*, *Ludovici*, *Dorncreulii*, lapis de Goa, pulvis bezoardicus Anglicanus ex globulis. Monendum vero hoc loco duximus, ad roborantium classem minus recte referri debere adstringentia, stiptica, ex principio terrestriori & acido invicem combinata, quæ fibras nimium constringendo, poros concludendo, & fluxiles humores incrassando, vitalium humorum progressui valde inimica sunt; quare eorum internus usus, tanquam structuræ animali infensissimus, ex praxi medica jure meritoque relegandus est. Horum in numero sunt radix tormentillæ, bistortæ, cortices granatorum, flores balaustiorum, rosarum rubrarum, nux cupressa, alumen, vitriolum, caput mortuum vitrioli, & omnes tincturæ martis adstringentes cum menstruo acido fixiori paratæ, liquor martialis ex capite mortuo florum salis ammoniaci martialium resultans, pulveres stiptici, quorum usus non alius, nisi interdum externus esse poterit.

§. VIII.

Consideratis itaque iis auxiliorum generibus, quæ motum, tonum ac robur partibus solidis ac fluidis reddunt, & magnam in sanando & sanitate tuenda promittunt efficaciam, sequitur jam, ut ad ea deveniamus, quæ nimis effrænes & validiores solidorum & fluidorum motus ac impetus componunt, eosque pacatiores reddunt. Et hæc non inepte vocari solent in genere sedativa, quo-

rum quædam, dum ſpaſticas ſolidorum contractiones ſolvunt, antiſpaſmodica, quædam, dum ſimul dolores levant, anodyna vocantur. Quorum remediorum amplisſimus etiam patet uſus, ſique ulla polychreſta & univerſalia ſunt, & quæ multis in curando indicationibus ſatisfaciunt, certe ſedativa ſunt, quorum in convulſivis & epilepticis commotionibus, in atrocioribus doloribus levandis, vel nimiis excretionibus ſiſtendis, iisdemque ex ſpaſmo ſuppresſis reſtituendis magna & excellens eſt efficacia. Quemadmodum autem principio, quo agunt, non uno eodemque, ſed paululiſper diverſo inſtructa ſunt, ita etiam quodammodo differentem producunt effectum.

§. IX.

In genere vero ſedativa & quæ motus nimios moderantur, agunt principio quodam vaporoſo ſive evaporabili ſulphureo, idque vel naturæ maxime blandum atque amicum eſt, & fragrantem ac ſvaveolentem odorem exhibet. Quo pertinent ex vegetabilibus maxime flores, ut rosmarini, acaciæ, ulmariæ, liliorum alborum, ſalviæ, hormini, fraxinellæ, chamomillæ, tiliæ, croci, auranteorum; ex herbis baſilicum, mentha, horminum, ſalvia, ex aromatibus cortices citri, auranteorum, macis, nuciſtæ, & eorum olea, cortex thymiamatis, ex ſeminibus ſem. aniſi, fœniculi, nuclei ceraſorum, perſicorum, prunorum, amygdalarum amararum, qui cum aqua ex veſica deſtillati exhibent aquas egregii ſaporis & odoris: ex animantibus moſchus & zibethum, ex marinis ambra, ex mineralibus ſpiritus nitri, vitrioli, ſalis dulcificati & præparati, liquor noſter mineralis anodynus, ex oleis deſtillatis oleum de cedro, menthæ, baſilici,

cha-

chamomillæ verum, millefolii, quæ omnia blanda sua anathymiasi discursivum ac tumultuarium fluidi nervei motum componendi eximia virtute prædita sunt, neque vires, ut alia graveolentia, deprimunt, sed potius erigunt. Quod vero in genus nervosum ejusque fluidum hæc ipsa primario suam potentiam exerant, vel ex eo abunde comparet, quod in quibusdam, præsertim fœminis, imbecillioris & sensibilioris naturæ, & ad paroxysmos hystericos proclivibus, motus illos spasticos non imminuant, sed potius exacerbent.

§. X.

Vel nonnulla ex sedativis sulphure vaporoso, graveolenti, naturæ non adeo amico vel blando motus, dolores & spasmos sistunt. In horum numero præcipuum locum habent papaveracea, & omnia ex iis desumta simplicia & composita, ut flores papaveris hortensis & rhæados, eorum essentiæ, extracta, aquæ destillatæ, syrupi, semina papaveris & oleum ex illis expressum, maxime omnium vero eorum lacryma, sive gummi resinosum, quod opii nomine venit, quod vario modo correctum & compositum copiosa & magni usus remedia medentibus præbuit. Inter quæ præcipua sunt theriaca *Andromachi*, mithridatium, theriaca cœlestis, aqua theriacalis cum & sine vino, essentia theriacalis, diascordium *Fracastorii*, laudanum cydoniatum per fermentationem paratum *Helmontii*, laudanum *Sydenhamii*, massa pilularum de styrace, *Starckii*, *Wildegansii*. Ex vegetabilium familia huc trahi debet pæonia planta, ex qua desumti flores, radices, aquæ destillatæ, syrupi, extracta, & ex compositis pulvis Marchionis, sua laude in sedandis spasmis non debent de-

fraudari. Ex regno vero animantium ex eodem principio & elemento agunt & ſpaſticas nervoſarum particum contractiones ſiſtunt lumbrici terreſtres, caſtoreum, teſticuli equini, ſecundina humana, inteſtina lupi, ſanguis aſininus, ſpinæ, hepata & corda viperarum, anguillarum, ranarum exſiccata & in pulverem redacta. Ita etiam ſola raſura oſſium, v. g. cranii humani, ungulæ alcis, lapidis manati, dentis hippopotami, medulla oſſium cornu cervi; ex compoſitis aquæ typhorum cornu cervi, picarum, hirundinum, peculiari antiſpasmodica facultate pollent, unde ſpecificos & ſecretos pulveres antepilepticos tanquam baſis ingrediuntur. Neque eorum virtus in ſpaſmis delieniendis, modo dextre adhibeantur, ſuo uſu ac laude deſtituitur.

§. XI.

Vel ſedativa agunt principio quodam pingui oleoſo & vaporoſo, conſtrictas nervoſas partes demulcente & relaxante, ac potiſſimum uſu externo juvant. Hujus generis ſunt pinguedines & axungiæ animantium, v. g. humana, canina, vulpis, taxi, cati ſilveſtris, viperarum, urſi, equina. Quo etiam pertinent viſcera ex animantibus vivis deſumta, ut pulmo, hepar, omentum, ex bobus, vervecibus, agnis, item columbæ vel gallinæ in medium diſſectæ, quibus dolentes & ſpaſmo afflictæ partes foveantur.

§. XII.

Cæterum inter valentiora, quæ potius ſtupefaciendi & motus penitus ſiſtendi, quam levandi ac ſedandi facultate gaudent, & rarius uſurpari debent, numeranda ſunt narcotica, quæ ejusmodi principio vaporoſo

roſo ſulphureo inſtructa ſunt, quod tenuiſſimum & mobiliſſimum illud ſanguinis & nervorum fluidum proxime & immediate afficiendo ejus naturam & craſin contaminat, ejusque laudabilem motum atque influxum extinguit: cujus indolis ſunt omnia, quæ ex hyoſcyamo, mandragora, ſtramonio, datura, corona imperiali & ejus ſpeciebus deſumuntur. Ex compoſitis unguentum narcoticum *Valerii Cordi*, trochiſci narcotici *Plateri* eminent. Paulo autem mitioris naturæ ſunt maſſa pillularum de cynogloſſa & oleum hyoſcyami expreſſum vel deſtillatione rectificatum. Horum omnium uſus in medendo cautiſſimus eſſe debet, quia infirmos, ſenes & morbis acutis oppreſſos facile necant, dum inflammationes in ſphacelum convertunt, capiti ſtuporem ac dementiam inducunt, vires frangunt, & conſervationi vitali neceſſarias excretiones vehementer ſufflaminant.

§. XIII.

Pertractavimus hactenus ea remedia, quæ perturbatis motibus in ordinem redigendis inſerviunt. Nunc ordinem rei ſequuturi contemplationem noſtram ad ea transferemus, quæ nocentis materiæ emendationi velificantur. Hæc in medicorum ſcholis temperantia vel alterantia vocantur, quoniam intemperatos ſuccos corrigunt, & humoribus noxia qualitate imbutis naturalem temperiem reſtituunt. Quemadmodum vero, ut ex ſuperibus patet, non uno habitu incedit depravata humorum qualitas: Ita etiam huic opponenda remedia in diverſas claſſes abeant neceſſe eſt. Eſt enim primo acida & corroſiva humorum intemperies, quæ plurimis in morbis accuſanda venit, nec aliis re-

mediis debellari poteſt, quam quæ acidum hoc deſtruunt, & vulgo abſorbentia appellantur. Horum virtus & efficacia unice derivanda eſt a principio terreo alcalino, quo mediante corrodentis acidi aculeos retundunt, & univerſam humorum in primis viis maſſam edulcorant. Atque in his claſſem ducunt terrea ac teſtacea, ut conchæ, oſtreæ, cochleæ, perlæ, mater perlarum, os ſepiæ, corallia, lapides ac teſtæ cancrorum; ex animantibus dentes & cornua uſta, ut cornu cervi & ebur uſtum, cochleæ uſtæ, viperæ & cancri uſti, dens apri, hippopotami philoſophice præparatus, unicornu: ex volatilibus omnes ovorum teſtæ; ex mineralibus marga, creta, unicornu foſſile, limatura martis; ex piſcibus mandibulæ lucii piſcis, lapides percarum & carpionum. Hæc recenſita remedia ampliſſimi uſus ſunt in praxi medica, quæ iis haud facile carere poteſt. Eſt enim acidum, quod maxime primis in viis oberrat, multarum corporis paſſionum cauſa, ad quod ſtatim prima in corporis regione invertendum, antequam ad ipſum ſanguinem & reliquos humores tranſeat, hujus generis remedia cum inſigni fructu adhibentur.

§. XIV.

Deinde intemperies datur ſulphurea, calida & volatilis, quæ maxime regnat in febribus, quas exceſſivus calor, ſitis, vigilia & virium conſumtio comitantur. Hæc perverſa humorum qualitas remedia flagitat ſic dicta præcipitantia ac refrigerantia, quæ ſanguinis incendium reſtinguunt, & ferventes præternaturali calore humores moderantur. Præſtant hoc præ aliis ea, quæ ſua in mixtione alunt principium ſubadſtringens acidum, quo pollent ex vegetabilibus ſuc-

cus

cus citri, berberum, ribium, cerasorum, acetosæ, fragorum, acetosellæ, & omnes paratæ ex iis aquæ ac syrupi. Faciunt huc quoque acetum, vinum purum, præcipue Rhenanum ac Mosellanum, spiritus nitri ac vitrioli bene rectificati, tincturæ rosarum & papaveris cum spiritibus paratæ, item clyssus antimonii sulphuratus. Neque hoc loco prætereundum est nitrum purum & ex eo arte paratus lapis prunellæ, cujus virtus in temperanda sulphurea humorum qualitate prorsus egregia est. Hæc remedia maxime febribus sanandis dicata sunt, & quoniam partim nimium calorem refrænando, partim etiam spasmos leniendo sitim alleviant, hinc merito quoque sitim sedantia appellantur.

§. XV.

Progredimur nunc ad illam intemperiem, quæ particulis acribus causticis, nerveas partes graviter vellicantibus debetur. Atque in hac emendanda locum obtinent emollientia, quæ blanda mucilagine acrium particularum spicula oblinunt, & involucro quasi circumdato impediunt, quo minus fibras exquisito sensu præditas ad spasmos lacessere, vel hostili rosione lacerare possint. Hac emolliendi virtute splendent ex vegetabilibus radices altheæ, liliorum alborum, consolidæ majoris, rapæ exsiccatæ, herba altheæ malvæ, millefolii, flores chamomillæ vulgaris, liliorum alborum, croci, melilotti, sambuci, verbasci, semen lini & fœni græci. Vel operantur emollientia principio pingui & oleoso, quali instructæ sunt animantium pinguedines & axungiæ, ut axungia taxi, vulpis, canis, equi, hominis, medulla ossium vituli, pinguedo caponis; ex vegetabilibus oleum amygdala-

dalarum dulcium, oleum liliorum alborum, olivarum, aneti, chamomillæ, semina quatuor frigida majora, semen papaveris, nuclei pini & persicorum. Vel agunt principio terreo pingui & unctuoso, quale reperitur in omnibus margis, bolis ac terris sigillatis, & ex parte etiam in antimonio diaphoretico. Vel denique suam operationem præstant substantia terrestri ac viscida, quam in se reconditam habent dactyli, ficus, mel, passulæ, saccharum lactis, cremor lactis, & omnium denique lac animantium, cui insignis inest acrimoniam temperandi ac permulcendi efficacia. Hæc remedia non modo interne in venenis causticis & corrosivis humoribus corrigendis egregiam opem ferunt, sed etiam externe cum fructu usurpantur, siquidem suppurationem promovent, fibras spasmo vel ariditate contractas emolliunt, & ab humorum acrimonia oriundos dolores insigniter levant.

§. XVI.

Ex iis, quæ crassos viscidos humores, tubulis viscerum inhærentes, resolvunt, præter superius recensita roborantia præcipuum locum obtinent vulgo sic dicta incidentia & aperientia, quæ non alio modo obstructa & infarcta vasa reserant, quam quod solidorum motum & contractionem promoveant, quo fit, ut fluidorum motus celerior & citatior stagnantes humores dissoluat. Ex universa vero aperientium classe omnibus aliis palmam dubiam reddunt salia, quæ aciebus ac spiculis suis acrioribus fibras ad motum & contractionem intensiorem armant, ac delassatis vigorem suum restituunt. Hæc vero varii sunt generis: vel enim summe volatili urinoso principio id præstant, ut sunt spiritus salis ammoniaci

moniaci cum aqua vel etiam ſpiritu vini deſtillatus. Vel ſale operantur volatili oleoſo, quo ſpectant herbæ ſic dictæ antiſcorbuticæ, cochlearia, naſturtium Indicum, hortenſe, aquaticum, trifolium fibrinum, beccabunga, ſedum minus, ſinapi, radix armoraciæ. Vel ſale agunt puro alcalino fixo, quo inſtructa ſunt omnia ſalia vegetabilium per incinerationem parata; ex mediis terra foliata tartari, tartarus tartariſatus, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum, ſal digeſtivum *Sylvii*, ſal ammoniacum, ſal *Glauberianum*, ſal Epſonienſe & ſalia ex fontibus medicatis parata, præſertim ſal fontium Egranorum, quorum ſingulorum magna & quaſi univerſalis in re medica eſt utilitas.

§. XVII.

Ex aperientium vero claſſe omnibus palmam præripiunt aquæ ſic dictæ minerales medicatæ, atque inter has maxime eæ, quæ acidularum ac thermarum nomine veniunt, quarum virtus in aperiendis obſtructis viſceribus, & craſſis viſcidis humoribus incidendis ac reſolvendis, omnium, quæ in praxi nota ſunt, remediorum facultates longiſſime exſuperat. Quare etiam non ſine magno fructu ad chronicas paſſiones avertendas, quæ utplurimum a veteribus & rebellibus vaſorum obſtructionibus foventur, eorum uſus eſt celebratiſſimus. Eorum vero modus operandi non alius eſt, quam quod partim copia aquarum diluant ac diſſolvant humorum craſſitiem, partim etiam ſtimulo, quem præſtant ſalia, quibus imbutæ ſunt, vaſa ad vegetiorem motum, contractionem & impulſum animent. Elementum enim illud activum minerale, quo

ab aqua pura hi fontes medicati differunt, tantummodo est salinæ indolis. Siquidem vel subtiliori & purissimo vitriolico sali, vel etiam alcalino fixo aut neutro omnes suas, quas possident, vires acceptas ferre debent.

§. XVIII.

Vel aperientia agunt sale quodam acri sulphureo resinoso, quo languidas fibras stimulant, & stagnantium humorum progressum accelerant. Ad quorum classem ex vegetabilibus præcipua illa gummata resinosa, ut gummi ammoniacum, galbanum, sagapenum, bdellium, benzoe, ex lignis quajacum, sassafras, lignum aloes, lignum Rhodii, ex radicibus radix pimpinellæ, lapathi acuti, levistici, sassaparillæ, ex arboribus strobili pini, abietis, referri debent, quæ si decenti modo in aqua decoquantur, & debite usurpentur, obstructiones aperiendo & liberiorem humoribus motum & excretionem fœnerando, sanguinis & humorum massam a multis excrementitiis sordibus depurant, & magna in debellandis chronicis passionibus præstant.

§. XIX.

Neque in aperientium familia ultimum locum sibi vindicant amara, ut absinthium, carduus benedictus, fumaria, scabiosa, scordium, trifolium fibrinum, flores chamomillæ, liliorum convallium, quorum extracta copioso sale sic dicto essentiali, quod naturam terræ foliatæ tartari habet, atque alcalinum & incidentem effectum præstat, & in aere humido facile colliquescit, imbuta sunt, quo & stimulando & colliquando acidos viscidos humores in morbis ab obstructione

ortis

ortis, præſertim uſu continuato, virtutes poſſident nobiliſſimas.

§. XX.

Inter activiora aperientia ex mineralibus reponi merito ea debent, quæ mercuriali principio, quod in tenuiſſimas ſolidiſſimas agiliſſimæ tamen indolis particulas facile diſſolvitur, ſuas dotes debent, quo minimos partium ſolidarum poros penetrando vaſcula ad validiorem contractionem & humorum impulſum potenter ſtimulant. Quo effectu ſplendent varia ex mercurio præparata, ut mercurius dulcis, mercurius diaphoreticus jovialis, item noſter fixus diaphoreticus, arcanum corallinum, mercurius præcipitatus albus cum foliis auri tritus, & ex tutioribus, quæ ſimul connubio ſulphuris mineralis quodammodo cicurata ſunt, æthiops mineralis, cinnabaris antimonii et nativa.

§. XXI.

Perſpectis itaque iis, quæ intemperatos humores corrigunt, immobiles viſcidos fluxiles et mobiles reddunt, adeoque ad excretiones & ſecretiones idoneos efficiunt, ſequitur jam, ut ad evacuantia nos transferamus, quæ præter naturam exundantes humores & ad exitum jam præparatos per omnis generis emunctoria educunt. Hæc prout materia evacuanda variat, vel etiam emunctoria, per quæ excretio fit, varia ſortiuntur nomina. Quæ enim bilioſam ſaburram ex ventriculo & primis inteſtinis educunt, vocantur emetica, quæ ſordes ex univerſo inteſtinorum canali blande evehunt, lenientia ſive laxativa, quæ vero validius operantur & nimias ſeroſitates etiam ex habitu corporis per inteſtina exturbant, purgantia audiunt. Deinde ſunt

hæc in classe remedia, quæ vel blandius vel vehementius transpirationem movent, quorum illa diaphoretica, hæc sudorifera appellantur. Quæ autem urinarios renum tubulos ad motum sollicitant, & majorem seri salsi secretionem efficiunt, nominantur diuretica, quæ lympham commovent, eamque per glandulas salivales ejiciunt, salivantia, & quæ denique mucum ex naribus proliciunt, ea sub errhinorum & sternutatoriorum nomine in medendo adhibentur.

§. XXII.

Dicendum est primo de emeticis, quorum operandi modus quærendus est in principio subtili volatili acri caustico, quo nervosas ventriculi & duodeni tunicas ad ejiciendam nocentis materiæ colluviem exstimulant. Atque ejusmodi elemento agunt ex vegetabilibus radices asari & ipecacuanhæ, quæ simul aliquid aromatici in se reconditum habent; ex mineralibus eodem principio operantut mercurius vitæ rite paratus, pulvis *Munckii*, crocus metallorum & ex eo paratus tartarus emeticus *Mynsichti*, aqua benedicta *Rulandi*, syrupus emeticus dispensatorii Brandenburgici, aqua nostra vitæ emetica, panacea *Glauberiana*, quæ nihil aliud est, quam sulphur auratum antimonii cum solutione tartari præcipitatum. Vel operantur emetica sale quodam metallico venereo, quo maxime pollent vitriolum album, vitriolum cyprium, & ex præparatis tinctura veneris *Helvetii*. Omnia enim vitriolacea, ut ex chymicis rationibus & diuturniori usu perspectum est, per se stimulandi virtute carent, sed tum demum hanc vomitum proritandi facultatem induunt, si cum venereis connubium inierunt. Nam omnia, quorum mixtionem venus ingreditur, vim emeticam obtinent.

§. 23.

§. XXIII.

Quod laxantia attinet, quæ vitiosam saburram intra primas vias collectam blande evacuant, eorum virtus unice à stimulo salino leniori derivanda est. Quum vero salinum hoc principium etiam alias, quæ ejus texturam ingrediuntur, particulas sibi admixtas habeat, facile perspicitur ratio, quare laxantia diversam inter se naturam, saporem & vires obtineant. Ita enim in cassia, manna & polypodio acre hoc sal conjunctum est cum dulci & mucilaginoso elemento: in rhabarbaro cum amaro terrestri; in aloe cum amaro & gummoso principio; in tamarindis cum acida & tartarea substantia, in agarico & foliis sennæ cum terra quadantenus viscosa, in floribus denique violarum, persicorum, acaciæ & semine violarum cum mucilagine subtiliori. Atque hinc est, quod hujus generis remedia non quibuslibet humoribus evacuandis accommodata sint, sed quædam saltem quibusdam conveniant, quæ tanquam specifica usurpari possunt. Sic in pectoris affectibus manna & polypodium egregiam nec ab ullo alio laxante expectandam opem præstant: cassia renibus dicata est; in sanguine depurando aliis præcellit polypodium: in sanandis hepatis & intestinorum vitiis, inque temperanda biliosa humorum qualitate reliquis merito anteponitur rhabarbarum, in capitis vero morbis agaricus & folia sennæ cum fructu insigni adhibentur.

§. XXIV.

Ex laxantibus vero compositis maxime commendanda sunt aqua laxativa Viennensis, extractum rhabarbari, elixir proprietatis purgans cum rhabarbaro & arcano tartari paratum, pilulæ aloëticæ Francofurtenses,

Glasſianæ, tartareæ *Schrœderi*, *Becheri*, & ad harum imitationem factæ *Hermannianæ*, *Stahlianæ*, noſtræ; Syrupus cichorei cum rhabarbaro, roob tamarindorum, ſyrupus de manna ſolutivus cum extracto rhabarbari exaltatus. Hæc mitiora laxantia, quoniam non niſi leniſſimo ſtimulo ſuperfluos & intemperatos humores educunt, ſummo jure ac merito anteferenda ſunt fortioribus illis ac draſticis purgantibus, quæ cauſtico, quaſi principio inſtructa ventriculi & inteſtinorum membranas vehementer exagitant, eorumque tonum graviter lædunt. Neque vero à clementiorum laxantium claſſe excludenda ſunt varii generis ſalia, quorum uſus in alvo cito ac tuto movenda eſſe debet commendatiſſimus. Talia ſunt ex acidis cremor tartari, tartarus crudus, ex alcalinis ſal tartari, ſal thermarum Carolinarum; ex mediis tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſal Glauberianum, Egranum, Epſonienſe, quæ cum aqueo vehiculo ad aliquot drachmas exhibita fere acidularum virtutem in alvo cienda æmulantur. Neque hoc loco ſilentio prætermittenda ſunt quædam inſipida, quæ licet nullum eminentem ſaporem præſeferant, intra primam tamen regionem aſſumta laxandi vim exerunt ſatis conſpicuam; ut ſunt magneſia, nitrum, & ex mineralibus mercurius dulcis. De his vero notatu dignum eſt, quod non niſi cum ſalibus primis in viis combinata operentur. Magneſia enim, quæ nihil aliud, quam flos calcis vivæ eſt, tum demum alvinas excretiones promovet, quando in primis viis acidum offendit, cui aſſociatum in ſal tranſit amaricans, quod inteſtinorum fibras irritando ſedes ſatis interdum copioſas excitat. Neque mercurius ſuum

in

in ducenda alvo officium præſtat, niſi in ventriculi vel inteſtinorum canale iunctus fuerit cum ſalinis humoribus, quorum conjunctione quædam laxandi vis ipſi conciliatur, ita, ut nunquam ſolus, ſed cum aliis laxativis mixtus exhiberi debeat.

§. XXVI.

Transeundum nunc eſt ad purgantia, quæ principio agunt vehementiori, ſale nimirum cauſtico inflammatorio, cujus vi ſuperfluas ſeroſitates ex habitu corporis & vaſis interioribus per glandulas inteſtinales potenter & copioſe evacuant. Ineſſe autem tale ſalcauſticum inflammatorium vehementioribus ac draſticis illis purgantibus, vel exinde colligere licet, quia externe cuti applicata illam in veſicas attollunt, interne autem paulo largiori doſi exhibita ventriculum & inteſtina in graviſſimas inflammationes conjiciunt, & quidem iisdem cum ſymptomatibus, quæ venena intra corpus aſſumta comitari ſolent. Neque eorum noxa aliis remediis averti poteſt, quam iis, quibus venenorum vis frangitur, nimirum oleoſis, pinguibus & incraſſantibus, quæ ſal illud acre draſticum obtundunt, attemperant, & conſtrictas partes emolliunt. Eſt vero hoc ſal cauſticum acre vel purum & ſibi relictum, quali præcipue granatilli & ſemina cataputiæ ſuam operationem exercent: vel cum aliis particulis temperatioribus commixtum. Ita enim ſal hoc deleterium immerſum conſpicitur partibus reſinoſis in mechoacanna & jalappa: gummeis ac ſulphureis impurioribus in ſcammonio, gummi guttæ, eſula, elaterio: amaricantibus in colocynthide, terreſtrioribus in utroque helleboro; adeo, ut ex varia hujus cauſtici ſalis cum heterogeneis parti-

partibus commixtione diverſus purgantium effectus ſit derivandus. Proſtant vero ex purgantibus plura in officinis compoſita & præparata, inter quæ tamen veluti de meliori nota commendari merentur extractum panchymagogum *Crollii*, (quod omnibus præferendum eſt) extracta colocynthidis, elaterii, eſulæ, diagrydium cydoniatum purgans, pulvis comitis de Warwick, reſina jalappæ, de cujus uſu illud tenere oportet, quod non facile in pulvere præſcribenda ſit, ſed potius in liquore, qui commodiſſime in pilularem formam redigitur. Quod ſi non obſervatur, reſinoſum hoc principium in ſpiſſum coagulum abit, quod inteſtinorum tunicis diu infixum hæret, iisque graviſſimas ſæpe inducit convulſiones.

§. XXVII.

Deducit nos ordo rei ad diaphoretica, quæ non ſine ratione univerſalia & polychreſta remedia appellari merentur, ſiquidem univerſam ſanguinis & humorum maſſam expurgant, & ſordes in iis collectas per cutaneam difflationem eliminant. Ex pathologicis enim ſatis abundeque perſpectum eſt, plurimos morbos a prohibita tranſpiratione ſuam trahere originem, quia illa excretio, quæ per ſummam cutim fit, omnes reliquas vincit, quæ per diverſa corporis emunctoria celebrantur. Sunt vero diverſa principia, quibus hujus generis remedia ſuam in movenda diaphoreſi operationem perficiunt. Quædam enim gaudent principio terreo leniter conſtringente, quo laxatam fibrarum compagem firmant, & ad intenſiorem motum impellunt. Quorum in numero continentur antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, an-

tihecti-

tihecticum *Poterii*, cerussa, bezoardicum minerale, sudoriferum *Fabri*, regulus antimonii medicinalis, mercurius diaphoreticus solaris, flores sulphuris. Ex animalium regno eodem agendi principio pollent lapides cancrorum, lapis bezoar orientalis & occidentalis, cornu cervi & ebur philosophice præparatum, unicornu fossile: ex compositis lapis de Goa, pulvis Anglicanus, pulvis bezoardicus Pannonicus ruber, pulvis bezoardicus *Sennerti*, *Ludovici*, species de hyacintho; ex radicibus radix contrajervæ, quorum omnium in provocanda transpiratione magna & excellens est efficacia. Deinde agunt nonnulla ex diaphoreticis principio subtili acido cum volatili oleoso mixto, quali instructa sunt acetum vini cum cancrorum lapidibus mixtum, aqua prophylactica *Sylvii*, mixtura simplex acida bezoardica, tinctura bezoardica *Michaelis*, liquor bezoardicus *Bussii* cum liquore nostro anodyno mixtus. Hæc liquida & temperata diaphoretica in febribus præcipue acutis & malignis præstantissimi usus sunt, quoniam sanguinem non adeo vehementer exagitant, sed mitiori saltem commotione impeditam transpirationem præstant liberiorem.

§ XXVIII.

Plane autem contrario modo illa operantur diaphoretica, quæ prædita sunt principio sulphureo ac sedativo, quo spasmis constricta cutis colatoria blande relaxant, & largiorem sanguinis affluxum efficiunt. Et huc referri debent omnia theriacalia, theriaca vetus, theriaca cœlestis, aqua theriacalis, diascordium *Fracastorii*; ex mineralibus nitrum, spiritus nitri & vitrioli rite dulcificati; ex vegetabilibus crocus, aqua florum sambuci,

ci, roob sambuci, & ex floribus parata essentia. Notandum vero hoc loco est, quod hujus generis diaphoretica insigni cum fructu adhiberi possint in iis affectibus, ubi fibræ spasmo constrictæ sunt, neutiquam vero in iis, ubi fibræ atonia laborant, motusque vitales tardius procedunt. Denique etiam diaphoreticis merito accensenda sunt infusa calida cum aqua parata, quorum expansivus calor sanguinis circuitum augendo transpirationem egregie juvat. Acuitur autem aquarum virtus, si iis infunduntur varii generis herbæ ac flores diaphoretici, ut sunt flores sambuci, rorismarini, herba scordii, veronicæ, cardui benedicti, scabiosæ, quorum virtus in passionibus tam tardis quam acutis satis spectata est.

§. XXIX.

Diaphoreticis proxime subjungenda veniunt sudorifera, quæ ab illis saltem in eo differunt, quod fortiori stimulo instructa motum humorum auctiorem reddant, & sanguine ad habitum corporis externum propulso, serum ex tubulis cutaneis proliciant. Horum autem agendi modus valde diversus est, cujus respectu etiam in varias classes disponi possunt. Primo enim quædam ex sudoriferis operationem suam absolvunt sale acri sulphureo, quo fibrosas partes ad majorem motum exstimulant, cujusmodi sunt omnes sic dictæ radices & herbæ alexipharmacæ, ut radix pimpinellæ, anthoræ, angelicæ, levistici, ostrucei, petasitidis, imperatoriæ, helenii, valerianæ, vincetoxici, carolinæ, ex herbis scordium, ruta, carduus benedictus, alliacea. Hæc veteribus audiebant alexipharmaca, eam maxime ob rationem, quia iis magnam & peculiarem

vene-

venenis resistendi virtutem tribuebant. Sed, ut nostram hac de re sententiam ingenue profiteamur, hujus notæ remedia haud quaquam sic comparata sunt, ut tam speciosum nomen sustinere possint. Quæ enim ipsis in veneno expellendo virtus adscribitur, ea profecto exigua valdeque inermis est, ita, ut potius corpori a venenis præservando, quam illis exturbandis inserviant.

§. XXX.

Deinde peculiarem classem ea constituunt sudorifera, quorum virtus a sale quodam volatili oleoso empyreumatico deducenda est. Atque huc spectant varii generis salia volatilia, spiritus, & olea ex animantium partibus parata, ut spiritus & sal volatile cornu cervi, spiritus & sal volatile eboris, spiritus & sal volatile viperarum, mandibularum lucii piscis, lumbricorum terrestrium, tinctura sudorifera ex oleo cornu cervi fœtido in rectificato spiritu vini soluto parata, & spiritus noster eboris balsamicus. Alia rursus ex sudoriferis sale agunt subtili ac resinoso, quo imprægnata sunt ex lignis lignum guajaci, santalum citrinum, ex corticibus cortex sassafras, guajaci, chacharillæ; ex radicibus radix ligni Rhodii, zedoariæ, contrajervæ, serpentariæ, lappati acuti, ex quibus famosa illa decocta parantur, quæ in debellanda lue venerea, inque salina humorum impuritate edulcoranda opem prorsus divinam ferunt. Neque vero hoc loco ea reticenda sunt sudorifera, quorum operandi modus a sale acido cum oleo empyrevmatico mixto dependet, cujus participes sunt spiritus tartari simplex & volatilis, spiritus succini, spiritus lignorum, spiritus mannæ, spiritus corti-

corticis betulæ, qui omnes acidum ſubtile cum oleo empyreumatico ſibi admixtum habent, & ex horum facto per digeſtionem connubio rubrum colorem induunt. Pertinent huc etiam tinctura coralliorum cum modo recenſitis ſpiritibus parata, tinctura bezoardica *Michaelis* ſimplex & volatilis, ſpiritus *Buſſii*, elixir antipeſtilentiale *Crollii*, eſſentia pimpinellæ cum eſſentia ſcordii mixta, & omnes eſſentiæ alexipharmacæ, ut ſpiritus cornu cervi ſuccinatus, ſpiritus cornu cervi cum ſpiritu vini & oleo eſſentificatus, camphora, eſſentia lignorum cum ſpiritu tartari volatili parata, elixir camphoratum, ex ſpiritu vini camphorato & croco compoſitum & pulvis noſter bezoardicus cum nitro & camphora mixtus. Sunt etiam nonnulla ex ſudoriferis, quorum virtus maxime in ſale nitroſo acri ſulphureo ſita eſt, quo præcipue fœta ſunt excrementa animalium, ut ſunt ſtercus vaccinum, equinum & paratæ ex eo aquæ, ſtercus ovillum, quod ſolutum fortiſſimum expellens conſtituit; urina quoque vaccarum, quæ ſudorem & urinam potenter movet.

§. XXXI.

Præterea dantur quædam ſudorifera, quæ humido & vaporoſo principio ſudorem provocant, dum nimirum ſecretorios cutis tubulos aperiendo & nimis conſtrictos emolliendo efficiunt, ut ſanguis ad laxata emunctoria accedere, ibique ſeroſitates ſecerni posſint. Et hæc magis externe adhibentur, ut ſunt balnea laconica, fotus & inſeſſus in aquis calidis, cataplaſmata ex ſpeciebus alexipharmacis, & aromaticis cum fermento panis, aceto & ſpiritu vini camphorato parata, & calide regioni umbilicali applicata. Certe

mirum

mirum est, quam insigniter hæc externe adhibita sudorifera interne assumtorum virtutem augeant. Frustra enim ad sudorem proliciendum interna adhibentur remedia, quæ sanguinem & humores graviter commovent, nisi pori cutis patuli atque aperti sint, id quod maxime in acutis morbis, in quibus exterior corporis cortex spasmis constringitur, summa circumspectione observandum est. Si secus fit, tunc hæc remedia sub externo corporis habitu constricto propinata non modo medentis expectationem eludunt, sed etiam internum calorem augendo malum exacerbant, & ægrum in gravissimas sæpe passiones conjiciunt. Cæterum in genere circa horum remediorum usum illud notandum est, quod eorum operatio felicius succedat, si in vehiculo calido, & cum sufficiente humido, aut etiam in lecto vel hypocausto temperate calido assumantur.

§. XXXII.

Versata est hactenus nostra tractatio circa illud genus remediorum, quæ sudori ciendo dicata sunt, & quorum usus sese latissime extendit; siquidem ex horum classe varia alexipharmaca, antiscorbutica, antivenerea, & sanguinem depurantia depromi possunt. Jam nos ad sui considerationem vocant diuretica, quæ salinas serositates per tubulos renales evacuant. Quamvis autem omnia ea remedia, quæ viscidos & tenaces humores incidunt, obstructiones reserant, & jam supra sub aperientium classe recensita fuerunt, vim quoque diureticam obtineant; præter illa tamen supersunt quædam paulo specialiora, quæ renale colatorium vel stimulando vel relaxando urinæ fluxum singulariter

 juvant.

juvant. Operantur vero diuretica duplici modo; vel enim renales tubulos vellicando efficiunt, ut copiosior in iis urinosi humoris fiat secretio; vel vasculosam renum compagem laxando, majorem sanguinis & humorum copiam ad illos invitant. Quod modum priorem attinet, præstant hoc primo ea, quæ sale subtilissimo acido imbuta sunt, quo inter alia pollent tinctura aperitiva *Moebii*, spiritus aperitivus *Penoti*, spiritus tartari acidus, vinum Mosellanum, Rhenanum, spiritus formicarum acidus, &, qui instar omnium est, spiritus salis, præsertim ad methodum *Glauberi* ex sale communi & oleo vitrioli præparatus. Hic principio constat tenuissimo volatili sulphureo acri, quo se non modo in tubulos urinales insinuat, sed etiam ad asperam arteriam transit, eamque sæpius ad tussim molestam sollicitat.

§. XXXIII.

Vel operantur diuretica principio quodã alcalino fixiori caustico, quo secretionem urinæ promptiorem reddunt. Hujus generis sunt corallia usta, conchæ ustæ, pulvis *Volckameri*, ex lapidibus pretiosis paratus, cochleæ ustæ, magnesia, tinctura calcis vivæ, tinctura salis tartari, tinctura antimonii acris, liquor silicum *Glauberi*. Vel etiam sale neutro agunt, quod secum fovent terra foliata tartari, solutio oculorum cancri, liquor nephriticus ex spiritu salis & lapidibus ustis paratus, sal Epsomiense, salia fontium medicatorum, nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum. Quædam vero sale constant acerrimo volatili caustico, quo imprægnata sunt ex vegetabilibus omnes allii ac ceparum species; ex animali regno millepedes, vermes majales, cantha-

rides

rides earumque essentia, bufones exsiccati, pulvis viperarum, aranearum, scorpionum. Hæc accerrimo & caustico sale imbuta diuretica vehementissime agunt, & magnam in medendo cautionem requirunt. Facile enim renali substantiæ labem affricant, tenuissimos tubulos discindendo, ex quo fit, ut calculus ex stagnante terrestri ac tartarea materia facillime progeneretur. Cavendum quoque sedulo ac diligenter est, ne fortissima hæc diuretica in renum exulceratione adhibeantur. Tantum enim abest, ut illam aliquantum levent, ut potius multo reddant graviorem.

§. XXXIV.

Post hæc diuretica, quæ principio salino acri stimulante urinam cient, proximum locum tenent ea, quæ renale viscus a tono suo dejectum roborando, urinosi liquoris secretionem insigniter promovent. Faciunt huc primo omnia terebinthinata, ut terebinthina Veneta, terebinthina cocta, vel in spiritu vini rectificato soluta, item spiritus & oleum terebinthinæ: deinde juniperina, ut baccæ, roob & oleum juniperi; tum etiam succinata, ut succinum in substantia, sal, spiritus & essentia succini. Neque alia ratione operantur ea, quæ principiū resinosum balsamicū obtinent, ut sunt ex herbis petroselinum, hedera terrestris, cherefolium, ex radicibus radix eryngii; ex seminibus semen apii, anisi, fœniculi, fructus alkekengi, cynosbati, ex corticibus cortex ligni sassafras, ex resinis mastiche, ex balsamis balsamus de Peru & Copaiva. Hæc simplicia satis fortem diuresin movent, ideoque cavendum, ne corporibus succo & sanguine plenis, & ubi humores ad turgescentiam inclinant, exhibeantur. Alias enim facile

facile contingit, ut, si incaute usurpentur, periculosas stagnationes & inflammationes renibus inducant. Accedit, quod non tanta iis insit efficacia calculum jam præsentem expellendi, quam quidem vulgo existimatur; siquidem potius præservationi a calculo inserviunt, dum scilicet urinam frequentius movendo impediunt, quo minus stagnans sabulosa materia in calculosum concretum abire queat. In hac denique diureticorum classe merito etiam ea reponi debent, quæ principio constant balsamico terreo fixiori, & vulgo vulneraria audiunt, e. g. virga aurea, equisetum, hedera terrestris, consolida saracenia, veronica, cortex & radix acaciæ, semen lycopodii, fructus cynosbati, nuclei dactylorum, quorum omnium magna & spectata vis est in sanandis diuturnis renum læsionibus; siquidem non modo renum atoniam tollunt, sed eosdem etiam ulcere exesos vel acutiori calculo laceratos consolidant, & ad pristinam integritatem reducunt.

§. XXXV.

Longe autem alia ratione operantur, quæ tubulos renales spasmo constrictos relaxando, urinosi humoris affluxum liberiorem reddunt. Et hoc præstant principio quodam leni nitroso ac permulcente anodyno, cujus generis sunt nitrum omniaque nitrosa, lac & serum lactis, semina quatuor frigida majora, amygdalæ dulces & amaræ earumque olea, succus betulæ, succus fragorum, crocus, pulveres ex seminibus malvæ, saxifragiæ, milii solis, lycopodii, violarum parati, & omnia denique refrigerantia & anodyna, quæ spasticas partium internarum constrictiones tollunt. Frequenter enim evenire solet, ut non nisi parcum fiat urinæ pro-

fluvium

fluvium, si nimirum graviores dolores ac spasmi partes internas torquent, & simul per consensum viscus renale corripiunt, unde accidit, quod serum valde aquosum & pauca saltem in quantitate tubulos renales transeat. Quo in casu omnia calida & acriora diuretica, quæ sanguinem & humores in vehementiorem motum abripiunt, non sine insigni noxa adhibentur. Tutiorem vero hic faciunt medicinam, quæ dolores demulcent, fibras spasmo constrictas blande relaxant, & hac ratione secretionem urinæ præstant liberiorem.

§. XXXIV.

Deveniendum jam nobis est ad expectorantia, quæ viscidos ac tenaces humores ex bronchiis pulmonum mediante tussi ejiciunt. Horum operandi modus, ut generatim loquamur, a principio mere salino dependet, quo nervosas tracheæ tunicas irritando tussim provocant. Est vero salinum hoc principium vel acre sulphureum, quale reperitur in extracto tabaci, in gummi ammoniaco, gummi benzoe, balsamo Peruviano, radice ari & iridis Florentinæ: vel particulis mucilaginosis immersum, ut in floribus violarum, earumque syrupo, in croco, in radice glycyrrhizæ ejusque essentia & extracto: vel denique cum subtili acido mixtum, cui præcipue suas vires debent spiritus salis dulcis, spiritus asthmaticus *Michaelis*, spiritus tartari, gummi ammoniaci, myrrhæ, acetum squilliticum, acetum destillatum cum cancrorum lapidibus mixtum, quæ pituitosi humoris expectorationem in asthmate suffocativo, inque reliquis pectoris affectibus, ubi pulmonum vascula crasso & glutinoso humore infarcta sunt,

egregie juvant. Abstinendum tamen ab iis est, si salsi acres & nondum cocti humores pectus obsident, qui siccam tussim proritant, & respirationem difficilem reddunt. Nihil enim magis dispositionem ad phthisin & pectoris morbos corpori inducit, quam imprudens & inconsideratior expectorantium usus; quippe quæ sanguinem & humores magno cum impetu & larga in quantitate ad pulmones impellunt, unde graves decubitus vasorumque obstructiones oriuntur.

§. XXXVII.

Properamus nunc ad illa remedia, quæ mucosam materiam ex narium tunicis, vel cum sternutatione vel sine ea eliciunt, quorum illa sternutatoria, hæc errhina appellari solent. Sternutatoria ipsam duram matrem afficiunt eam irritando & convellendo, ipsumque pectus simul in consensum trahunt; quod maxime efficiunt principio subtili acri caustico, quale obtinent helleborus albus, helleborus niger, euphorbium; in quibusdam tamen acre hoc sal minus causticum, sed magis temperatum reperitur, ut in pulvere majoranæ, pulvere florum liliorum convallium. Mitius agunt errhina, quæ subtili acri salino stimulo collectas in narium tunicis mucositates leniter educunt, cujusmodi sunt herba betonicæ, origani, thymi, saturejæ, ex gummatibus benzoe, ejusque flores, gummi guajacum, resina guajaci, rasura ligni aloes, caryophylli, & varia ex aromatibus parata olea; ex radicibus pulvis betæ rubræ, flores rosarum, flores tunicæ, & maxime omnium variæ species tabaci. Ex mineralibus denique huc spectat vitriolum album, quod in aqua majoranæ probe dilutum & postea naribus ad aliquot grana attractum mucositates potenter educit.

§. XXXIIX.

Reliquum est, ut etiam salivantium principia modumq; agendi inquiramus. Operantur hæc subtili stimulo salino minerali, quo glandulas salivales & vasa lymphatica paulo acrius stringunt, & ad majorem salivalis lymphæ secretionem adhortantur. Atque in his principem locum tenent mercurialia, ut mercurius dulcis, mercurius præcipitatus albus, arcanum corallinum, turpethum minerale, flores mercurii *Unzeri*. Mitiorem vero indolem induunt mercurialia, quando cum sulphure minerali combinantur, quo pertinent ex cinnabarinis cinabaris vulgaris nativa, cinabaris antimonii, æthiops mineralis, mercurius dulcis cum floribus sulphuris mixtus, ex antimonialibus eminent tinctura antimonii tartarisata, tinctura antimonii secundum *Basilium Valentinum* parata, it. panacea *Glauberiana*, sulphur auratum, sulphur auratum martiale, & mercurius noster diaphoreticus fixus. Hæc remedia magni usus sunt in sananda lue venerea, siquidem lympham leniter commovent, & obstructiones expediunt. Neque facile in refractiori dosi adhibita salivam cient, sed potius diaphoresin procurant, eorumque operatio felicius succedit, si cum decoctis lignorum sudoriferis temperatioribus propinantur. Ex quibus jam dictis & in medium adductis clarissime apparere arbitror, omnes, cujuscunque etiam generis fuerint, remediorum vires, facultates & modum operandi principiis & causis manifestis, sensibus & rationi obviis, physico-mechanicis superstructa esse & ad eas classes optime reduci posse, quibus causæ, quæ morbos inferunt, & naturalem corporis statum perturbant, continentur.

NOuveau Favori d'Esculape
Agréez que mon Apollon
Vous prodigue, au sacré vallon,
Un encens dont l'odeur par ma veine s'échape.

Trouvez bon, di-je, que je louë
Ce Grand art cêt art tout divin
Qui vous rend savant Medecin
Lors qu'Esculape même en ce poinct là m'avouë.

Je sai, que dans de longs voïages,
Pour savoir le court & le long
D'un art qu'il faut savoir à fond,
Vous avez consulté les Docteurs les plus sages.

Que, dans le cours de vos études
En plus d'une Université,
Vos plus grands travaux ont été
De percer le cahos de tant d'incertitudes.

Qu'aulieu de forcer la nature
Par des remedes violens,
Comme font mille Charlatans,
Vous l'aidez, par vôtre art, à bien faire sa cure.

Que, pour savoir la chirurgie,
Vous en avez long-tems apris
Au grand Hotel Dieu de Paris
La meilleure pratique avec la theorie.

Enfin vôtre brillant merite
Dans l'art de guerir de Galien
Va vous faire gagner du bien,
Et puis, dans l'art d'aimer, une aimable carite.

JAQVES MASSOT.

